

Greek

**Συνέδριο, Βρυξέλλες, 3 Δεκεμβρίου 2001
“Διακρίσεις λόγω Σχεδιασμού”**

ΒΑΣΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	2
Η έννοια του σχεδιασμού για όλους.....	4
Το ζήτημα των ‘Διακρίσεων λόγω σχεδιασμού’.....	5
Ενέργειες και πρωτοβουλίες της ΕΕ σχετικά με το σχεδιασμό για όλους.....	8
Νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων.....	10
Πρότυπα σχεδιασμού για όλους.....	12
Δημόσιες συμβάσεις και σχεδιασμός για όλους.....	15
Το επιχειρηματικό όφελος από τον σχεδιασμό για όλους.....	17
Ερωτήσεις.....	19
Σύνδεσμοι.....	20

Εισαγωγή

Στο ψήφισμα 47/3 της 14^{ης} Οκτωβρίου 1992, τα Ηνωμένα Έθνη ανακήρυξαν την 3^η Δεκεμβρίου Παγκόσμια Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.

Από το 1993, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και το Ευρωπαϊκό Φόρουμ για τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν συμβάλει στην τήρηση του ετήσιου εορτασμού της Ευρωπαϊκής Ημέρας των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες. Η Ευρωπαϊκή Ημέρα αποτελεί μία ευκαιρία ευαισθητοποίησης και προάγει την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Για το έτος 2001 το θέμα της Ευρωπαϊκής Ημέρας των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες 2001 είναι: **"Μη διακριτική μεταχείριση: Σχεδιασμός για όλους"**. Η Ημέρα αυτή σηματοδοτεί το δεύτερο έτος μίας τριετούς ολοκληρωμένης επικοινωνιακής πολιτικής η οποία κορυφώνεται με το Ευρωπαϊκό Έτος των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες 2003, που έχει προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο σχέδιο απόφασής της στις 30 Μαΐου 2001 ¹.

Η Ευρωπαϊκή Ημέρα αποτελεί ένα μέσο για την κατάδειξη του προβλήματος των πολυάριθμων φραγμών, οι οποίοι πολύ συχνά αποκλείουν την πλήρη συμμετοχή των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην κοινωνία, αλλά και της επείγουσας ανάγκης να ενσωματωθεί η προσέγγιση 'Σχεδιασμός για Όλους' στη νομοθεσία, καθώς και στα πρότυπα, στις διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων και σε άλλους μηχανισμούς, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι όλοι οι χρήστες, με ή χωρίς ειδικές ανάγκες, έχουν πλήρη πρόσβαση στην κοινωνία.

Το θέμα ταυτίζεται με τις προτεραιότητες για το συντονισμό των ευρωπαϊκών πολιτικών με στόχο την άρση των διακρίσεων και τη βελτίωση της πρόσβασης, όπως παρουσιάζονται στην ανακοίνωση 'Ευρώπη Χωρίς Φραγμούς' της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και στο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.²

Η Ημέρα θα επιστήσει την προσοχή στο γεγονός ότι η προηγούμενη και η υφιστάμενη πρακτική σχεδιασμού καταλήγει με πολλούς τρόπους στις διακρίσεις εις βάρος των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Ο ακατάλληλος σχεδιασμός δεν επιτρέπει στην πλειονότητα των ατόμων με ειδικές ανάγκες ούτε την πρόσβαση σε αγαθά, υπηρεσίες και σημαντικές πτυχές της κοινωνικής δραστηριότητας όπως ταξίδια, απασχόληση, ούτε την πλήρη συμμετοχή στην πολιτική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή. Επιπλέον περιορίζει την ανεξαρτησία και την αυτονομία των ατόμων με ειδικές ανάγκες, δημιουργώντας την εσφαλμένη αντίληψη ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες αδυνατούν να ζήσουν μόνα τους ή να καθορίσουν τη δική τους

¹ Το πλήρες κείμενο της πρότασης είναι διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση:
http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/disability/year_en.html

² Βλέπε: *Για μία Ευρώπη χωρίς φραγμούς για τα άτομα με ειδικές ανάγκες* (COM (2000) 284)

Ευρωπαϊκή Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες 2001

μοίρα. Η ευαισθητοποίηση και η προώθηση του σχεδιασμού για όλους είναι αναμφίβολα απαραίτητες προκειμένου να επέλθουν οι επιθυμητές αλλαγές στις πρακτικές σχεδιασμού. Πάνω απ' όλα ωστόσο απαιτείται μία νομοθεσία από την οποία θα απορρέει μία κοινωνία όπου όλα τα αγαθά και οι υπηρεσίες θα σχεδιάζονται για το σύνολο των χρηστών.

Καθώς πλησιάζουμε στην 8^η Επέτειο των Πρότυπων κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για την ισότητα των ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες³ και ειδικότερα του κανόνα 5 που αφορά την πρόσβαση, υπάρχει ακόμη μία μεγάλη πλειονότητα ατόμων που αποκλείονται από αγαθά και υπηρεσίες λόγω ακατάλληλου σχεδιασμού. Αυτό συμβαίνει παρά το γεγονός ότι σχεδόν όλες οι χώρες του κόσμου έχουν υπογράψει τους πρότυπους κανόνες.

Το φετινό συνέδριο θα έχει τη μορφή Στρογγυλής Τραπέζης, και θα συγκεντρώσει υπευθύνους λήψης αποφάσεων στους τομείς της πολιτικής, της βιομηχανίας και της κοινωνίας των πολιτών από όλη την Ευρώπη, καθώς και σημαντικές προσωπικότητες της κίνησης 'Σχεδιασμός για όλους', προκειμένου να βελτιωθεί το νομοθετικό πλαίσιο στην Ευρώπη σχετικά με θέματα σχεδιασμού για όλους.

Στις δραστηριότητες της επετείου περιλαμβάνεται το 'Βραβείο Άρσης Φραγμών' το οποίο θα αναδείξει παραδείγματα ορθής πρακτικής από ευρωπαίους σχεδιαστές και την ευρωπαϊκή βιομηχανία που προάγουν την υλοποίηση του σχεδιασμού για όλους.

Τα συμπεράσματα της Ευρωπαϊκής Ημέρας θα ενσωματωθούν σε σχέδια και ενέργειες που θα αναπτυχθούν περαιτέρω από το Ευρωπαϊκό Φόρουμ για άτομα με ειδικές ανάγκες σε συνεργασία με την Επιτροπή και εταίρους από τη βιομηχανία και το δημόσιο τομέα, με στόχο σημαντικές βελτιώσεις στην πολιτική έως το 2003, το Ευρωπαϊκό Έτος των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.

Το παρόν έγγραφο συντάχθηκε προκειμένου να παράσχει γενικά ενημερωτικά στοιχεία για το συνέδριο. Ξεχωριστά έγγραφα, τα οποία περιλαμβάνουν ερωτήματα προς συζήτηση, και επικεντρώνονται με περισσότερες λεπτομέρειες σε διάφορες πλευρές του σχεδιασμού για όλους, θα είναι επίσης διαθέσιμα. Αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν από εθνικά σεμινάρια με κορύφωση την Ευρωπαϊκή Ημέρα, ή ως προπαρασκευαστικό υλικό για δραστηριότητες σε εθνικό επίπεδο κατά την ίδια την Ευρωπαϊκή Ημέρα.

³ Πρότυποι κανόνες για την ισότητα των ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. A/RES/48/96. 85^η συνεδρίαση ολομέλειας. 20 Δεκεμβρίου 1993

Η έννοια του σχεδιασμού για όλους

Σχεδιασμός για Όλους σημαίνει το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εμπορία κανονικών προϊόντων, υπηρεσιών, συστημάτων και περιβαλλόντων τα οποία να είναι διαθέσιμα και χρησιμοποιήσιμα από ένα όσο το δυνατόν ευρύτερο φάσμα χρηστών.

Αυτό είναι δυνατόν να επιτευχθεί με τρεις τρόπους:

- σχεδιάζοντας προϊόντα, υπηρεσίες και εφαρμογές που θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν αμέσως χωρίς τροποποιήσεις από τους περισσότερους δυνατικούς χρήστες
- σχεδιάζοντας προϊόντα που θα προσαρμόζονται εύκολα σε διαφορετικούς χρήστες (π.χ. προσαρμόζοντας τις διεπαφές των χρηστών τους)
- τυποποιώντας διεπαφές προϊόντων ώστε να είναι συμβατά με εξειδικευμένο εξοπλισμό (π.χ. τεχνολογικά βοηθήματα ατόμων με ειδικές ανάγκες).

Με την υποστήριξη της εφαρμογής του σχεδιασμού για όλους σε όλους τους τομείς της ζωής – κατοικία, εκπαίδευση, απασχόληση, ελεύθερος χρόνος, μεταφορές, κ.τ.λ. – καθίσταται δυνατή μία σημαντική πρόοδος προς την άρση των φραγμών πρόσβασης που σήμερα δεν επιτρέπουν στα άτομα με ειδικές ανάγκες να συμμετέχουν πλήρως και ισότιμα με τα άτομα χωρίς μειονεξίες.

Ουσιαστικά η προσέγγιση αυτή ενσωματώνει τις απαιτήσεις προσβασιμότητας των ατόμων με το ευρύτερο δυνατό φάσμα ικανοτήτων, ούτως ώστε η πλειονότητα των ατόμων να χρησιμοποιεί κανονικά προϊόντα και υπηρεσίες δίχως την ανάγκη προσαρμογών ή ειδικών διεπαφών. Σχεδιασμός για όλους σημαίνει ακόμα ότι τα κανονικά προϊόντα και οι υπηρεσίες χρησιμοποιούν πρότυπα διεπαφών που ταιριάζουν με εκείνα των τεχνικών βοηθημάτων, επιτρέποντας έτσι στα άτομα με ειδικές ανάγκες να έχουν πρόσβαση και να χρησιμοποιούν κανονικό εξοπλισμό.

Ο σχεδιασμός για όλους αναπτύχθηκε στα τέλη του 20^{ου} αιώνα ως μία προσέγγιση στο σχεδιασμό, η οποία ουσιαστικά ενσωματώνει τις ευρύτερες ανθρώπινες απαιτήσεις και δεν ακολουθεί την αρχή που πρεσβεύει το “σχεδιασμό για το μέσο χρήστη”.

Η προσέγγιση εκπονήθηκε και προωθήθηκε στην Ευρώπη μέσα από την έρευνα και την ανάπτυξη στους τομείς της αρχιτεκτονικής και του κτιριακού περιβάλλοντος (π.χ. προσαρμόσιμη στέγαση), του βιομηχανικού σχεδιασμού καθημερινών

προϊόντων για ηλικιωμένους, και πιο πρόσφατα των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) για άτομα με ειδικές ανάγκες και ηλικιωμένους.⁴

Το ζήτημα των ‘Διακρίσεων λόγω σχεδιασμού’

Για πολλά χρόνια, η κοινωνία θεωρούσε ως επακόλουθο της μοίρας και όχι ως ζήτημα που μπορεί να θέσει υπό έλεγχο το γεγονός ότι πολλά άτομα με ειδικές ανάγκες αδυνατούν να εισέρχονται σε κτίρια και κατασκευές σχεδιασμένες για την καθημερινή ζωή, να επιβιβάζονται σε μέσα μεταφοράς που οι υπόλοιποι χρησιμοποιούν για να μετακινούνται από το ένα μέρος στο άλλο, να χρησιμοποιούν τις συσκευές επικοινωνίας που χρησιμοποιούν οι άλλοι για να μιλήσουν μεταξύ τους, να γίνονται δεκτοί σε χώρους όπου οι άλλοι εργάζονται, να διασκεδάζουν, να αγοράζουν τρόφιμα ή να αναζητούν υπηρεσίες. Η παραδοσιακή θεώρηση δεν αναγνωρίζει το ζήτημα του κακού σχεδιασμού ως παραβίαση της αρχής της ισότητας. Σύμφωνα με τη θεώρηση αυτή, τα χαρακτηριστικά του ατόμου και όχι ο σχεδιασμός, ευθύνονται για τον αποκλεισμό του. Οι νέες έννοιες των διακρίσεων λόγω αναπηρίας θέτουν υπό αμφισβήτηση τις παραδοχές αυτές απαιτώντας την προσαρμογή αγαθών και υπηρεσιών έτσι ώστε να ικανοποιούνται οι ανάγκες των μειονεκτούντων ατόμων, και όχι το αντίστροφο.⁵

Σε ό,τι αφορά την Ευρωπαϊκή Ημέρα 2001 η Επιτροπή και οι οργανώσεις για τα άτομα με ειδικές ανάγκες επιθυμούν να εστιάσουν στην προσέγγιση “Σχεδιασμός για όλους” ως μέσο άρσης των εμποδίων πρόσβασης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Αυτό το θέμα επικεντρώνει την προσοχή στον τρόπο με τον οποίο ο σχεδιασμός του περιβάλλοντος, των προϊόντων και των υπηρεσιών συμβάλλει στην εφαρμογή διακρίσεων, δεδομένου ότι παραμελούνται οι ανάγκες των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Εξ ου και ο τίτλος του συνεδρίου: *Διακρίσεις λόγω σχεδιασμού*.

Η κοινωνία έχει συνηθίσει να θεωρεί ότι οι φυσικές της δομές και οι κοινωνικές της πρακτικές υφίστανται σαν να αναπαριστούν τη φυσική τάξη της ζωής. Οι άνθρωποι τείνουν να πιστεύουν ότι οι πόρτες και τα σκαλοπάτια, τα λεωφορεία και τα τρένα και οι κοινωνικές δομές έχουν εξελιχθεί όπως εξελίχθηκαν, επειδή

⁴ Ορισμένες πρωτοβουλίες που υποστηρίζονται από προγράμματα και ενέργειες σε επίπεδο ΕΕ περιλαμβάνονται στον κατάλογο συνδέσμων του Διαδικτύου στο τέλος του παρόντος εγγράφου.

⁵ Βλέπε: Διεθνής Ταξινόμηση της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας για τη Λειτουργία, την Αναπηρία και την Υγεία, η οποία στην τελευταία αναθεωρημένη εκδοχή της (2001) περιλαμβάνει μία ταξινόμηση των περιβαλλοντικών παραγόντων που επιδρούν στην αναπηρία και την υγεία <http://www.who.int/icidh/>

Ευρωπαϊκή Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες 2001

αντανακλούν τις ανάγκες του γενικού πληθυσμού. Μία προσεκτικότερη ματιά ωστόσο αποκαλύπτει ότι δεν υπάρχει τίποτα φυσικό ή προκαθορισμένο στα κτίρια, τις υπηρεσίες ή τις κοινωνικές πρακτικές. Έχουν εξελιχθεί με τρόπο ώστε να ικανοποιούν τις ανάγκες συγκεκριμένων ομάδων, αποκλείοντας τους υπολοίπους. Συγκεκριμένα, για μεγάλο χρονικό διάστημα υπήρχε μία άρρητη αντίληψη μεταξύ σχεδιαστών και κατασκευαστών, τμημάτων προώθησης προϊόντων και πωλητών, ότι εάν τα πράγματα κατασκευάζονται έτσι ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες του “μέσου” χρήστη, τότε θα ικανοποιούν τις απαιτήσεις της πλειονότητας και, παράλληλα, θα εξασφαλίζεται η ευρύτερη δυνατή αγορά.

Έως την τελευταία εικοσαετία η θεώρηση αυτή δεν δέχθηκε ευρύτερη αμφισβήτηση από τους καταναλωτές εν γένει, ενώ δόθηκε ελάχιστη σημασία στα παράπονα των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Ωστόσο στην πραγματικότητα, πάρα πολλοί άνθρωποι έχουν παρατηρήσει ότι τα αντικείμενα και το περιβάλλον που χρησιμοποιούν είναι ακατάλληλα για τους ίδιους.

Ας πάρουμε, για παράδειγμα, τους αριστερόχειρες που ανέρχονται σε ποσοστό 7% του πληθυσμού.⁶ Ορισμένοι έχουν μόλις πρόσφατα αρχίσει να μοιράζονται τις δυσκολίες τους και να αναζητούν λύσεις μέσα από τους δικούς τους συλλόγους και τις δικές τους ιστοσελίδες στο Διαδίκτυο. Και το πρόβλημά τους είναι οι διακρίσεις λόγω σχεδιασμού:

Όντας αριστερόχειρας... έχω μία αμυδρή μόνο ιδέα του τι σημαίνει να είσαι μειονότητα. Ως αριστερόχειρας, υφίσταμαι διαρκώς διακρίσεις. Όχι για σοβαρά θέματα: δεν μου αρνούνται τη στέγαση, την ιατρική περίθαλψη, την εργασία, μία θέση στο λεωφορείο. Βιώνω όμως μία προκατάληψη κατά των αριστερόχειρων με τη μορφή των σχολικών θρανίων που δεν μπορώ να χρησιμοποιήσω, των αποφλοιωτών καρτότου που μου είναι άχρηστοι, των ηλεκτρικών εργαλείων (όπως τα ηλεκτρικά πριόνια) που είναι επικίνδυνα ή που θέτουν ακόμη και σε κίνδυνο τη ζωή μου, των στυλό που μουτζουρώνουν και κάνουν τη γραφή μου δυσανάγνωστη, των ποντικιών των υπολογιστών που προκαλούν κράμπες στα χέρια. Όταν ήμουν παιδί οι δάσκαλοι στην Αγγλία προσπάθησαν να με αναγκάσουν να γράφω με το δεξί χέρι · συνήθιζα να τραυλίζω, και μάλλον αυτό ήταν η αιτία.

- E. Stephen Mack⁷

⁶ Coren, S.; Porac, C. : *Fifty centuries of right-handedness: the historic record*. Science 198: 631-632, 1977. PubMed ID : [335510](#)

⁷ Βλέπε: E. Stephen Mack, Ιστοσελίδα με συνδέσμους σχετικά με την αριστεροχειρία στη διεύθυνση <http://www.emf.net/~estephen/facts/lefthand.html>

Ευρωπαϊκή Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες 2001

Τα ηλικιωμένα άτομα, τα οποία είναι ευπαθέστερα και έχουν μειωμένα αντανakλαστικά και ασθενέστερη όραση και ακοή από το 'μέσο' χρήστη, τείνουν επίσης να βιώνουν τις αρνητικές επιπτώσεις των ακατάλληλα σχεδιασμένων προϊόντων και υπηρεσιών. Περίπου 20% των ευρωπαϊκών πολιτών είναι άνω των 65 ετών σήμερα και το ποσοστό της ομάδας αυτής πρόκειται να ανέλθει στο 25% του πληθυσμού έως το 2020. Το γεγονός αυτό αυξάνει προφανώς τα ενδεχόμενα προβλήματα πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες, καθώς και σε περιβάλλοντα για ένα πολύ μεγάλο αριθμό ευρωπαϊκών πολιτών.

Οι υπέρμαχοι του σχεδιασμού για όλους έχουν επινοήσει τη φράση: "Ο καλός σχεδιασμός δίνει δυνατότητες, ο κακός σχεδιασμός τις αφαιρεί". Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα ηλικιωμένα άτομα τα οποία μπορεί να αποκτήσουν λειτουργικές αναπηρίες καθώς βιώνουν ένα προοδευτικό περιορισμό των αισθητηριακών και κινητικών δεξιοτήτων τους. Ο βαθμός στον οποίο μπορεί να χρειάζονται τεχνικά βοηθήματα και προσαρμογές στην κατοικία εξαρτάται κατά μεγάλο μέρος από το σχεδιασμό του περιβάλλοντός τους και των προϊόντων που χρησιμοποιούν. Όπου έχει προβλεφθεί σχεδιασμός για όλους, χάρη σε μία μικρή προνοητικότητα, η ανάγκη για εξειδικευμένα βοηθήματα μπορεί να περιοριστεί ή ακόμη και να εξαιρεθεί.

Πολλά άτομα με ειδικές ανάγκες μπορούν να αναφέρουν πλήθος παραδειγμάτων διακρίσεων που οφείλονται σε αμελή ή ακατάλληλο σχεδιασμό. Σε ό,τι αφορά το κτιριακό περιβάλλον, οι χρήστες αναπηρικών πολυθρόνων αποκλείονται συχνά από περιβαλλοντικούς φραγμούς που σχετίζονται με το στάδιο σχεδιασμού: αποβάθρες σιδηροδρομικών σταθμών χωρίς ανελκυστήρες, εισόδους τραπεζών και επιχειρήσεων με περιστρεφόμενες πόρτες, πεζοδρόμια χωρίς επικλινή κράσπεδα. Οι ίδιοι φραγμοί σχεδιασμού, φυσικά, αποτελούν πρόκληση και για γονείς με παιδιά σε καροτσάκια, πελάτες με ψώνια, και ταξιδιώτες με βαλίτσες.

Στον τομέα των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών όπου υποτίθεται ότι η καινοτομία κατέχει πρωταρχική θέση, οι παραδόσεις σχεδιασμού για το μέσο όρο και η παραμέληση των ατόμων με ειδικές ανάγκες έχουν δυστυχώς επικρατήσει στα κανονικά προϊόντα που διατίθενται σήμερα. Ακόμη και οι τεχνολογίες που συνδέονται με το Διαδίκτυο παρουσιάζουν φραγμούς, ενώ θα έπρεπε θεωρητικά να προσφέρουν μία ευκαιρία για βελτιωμένη πρόσβαση σε πληροφορίες και υπηρεσίες σε όλους τους πολίτες. Εκείνοι ωστόσο που έχουν κάποια αισθητηριακή ή κινητική αναπηρία μπορεί να αποκλείονται από την πρόσβαση εάν οι ιστοσελίδες και το περιεχόμενό τους δεν είναι προσβάσιμες στους φυλλομετρητές και στις άλλες διαλογικές εφαρμογές που χρησιμοποιούν τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Στην Αυστραλία η νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων προστατεύει τα άτομα με ειδικές ανάγκες από ανάλογο αποκλεισμό λόγω σχεδιασμού. Ο Bruce Maguire, που είναι τυφλός και χρησιμοποιεί αναγνώστη οθόνης, ανακάλυψε ότι δεν μπορούσε να παραγγείλει εισιτήρια για τις αθλητικές

εκδηλώσεις μέσω του επίσημου ιστοχώρου των Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϋ.⁸ Άσκησε αγωγή κατά της οργανωτικής επιτροπής των Αγώνων για λόγους διακριτικής μεταχείρισης. Το δικαστήριο επιδίκασε στους ιδιοκτήτες του ιστοχώρου αποζημίωση ύψους 20.000 δολαρίων Αυστραλίας. Αυτή ήταν η πρώτη υπόθεση του είδους της στον κόσμο και το αποτέλεσμα καταδεικνύει σαφώς ότι η νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων έχει ένα ρόλο να παίξει εξασφαλίζοντας στα άτομα με ειδικές ανάγκες την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες. Σημειωτέον ότι εάν ο ιστοχώρος είχε κατασκευαστεί σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της πρωτοβουλίας για την πρόσβαση στο δίκτυο⁹, θα έδινε τη δυνατότητα πρόσβασης τόσο σε άτομα με ειδικές ανάγκες που χρησιμοποιούν αναγνώστες οθόνης όσο και σε άτομα χωρίς αναπηρίες που χρησιμοποιούν κανονικούς προσωπικούς Η/Υ.

Ενέργειες και πρωτοβουλίες της ΕΕ σχετικά με το σχεδιασμό για όλους

Ο σχεδιασμός για όλους λαμβάνεται σήμερα υπόψη σε μία σειρά τομέων πολιτικής από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αλλά και από ένα ποικίλο φάσμα φορέων σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ανακοίνωση της Επιτροπής, *Για μία Ευρώπη χωρίς φραγμούς, (2000)* αποτελεί έναν οδηγό για την προώθηση της προσβασιμότητας χάρη στην ανάπτυξη πολιτικών που να καταπολεμούν τους αποκλεισμούς σε τομείς όπως η κοινωνία της πληροφορίας, το άνοιγμα της εσωτερικής αγοράς για τα τεχνικά βοηθήματα και η προστασία των καταναλωτών με ειδικές ανάγκες.¹⁰ Η νομοθεσία και ο γενικός βιομηχανικός σχεδιασμός (Σχεδιασμός για Όλους) θεωρούνται βασικά στοιχεία που μπορούν να στηρίξουν την ισότητα των ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Το Ευρωπαϊκό Φόρουμ για τα άτομα με ειδικές ανάγκες υποστηρίζει σθεναρά αυτήν την προσέγγιση.

Ιδιαίτερα σημαντική στο θέμα του σχεδιασμού είναι η πρωτοβουλία eEurope, η οποία εγκρίθηκε από τα κράτη μέλη στη Feira τον Ιούνιο του 2000 και στοχεύει σε ένα φάσμα μέτρων που θα εξασφαλίζουν στα άτομα με ειδικές ανάγκες τη δυνατότητα πρόσβασης στην κοινωνία της γνώσης. Οι στόχοι περιλαμβάνουν την έγκριση των κατευθυντήριων γραμμών για το περιεχόμενο του Διαδικτύου, οι οποίες προτάθηκαν στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας για την πρόσβαση στο Δίκτυο και αφορούν όλους τους δημόσιους ιστοχώρους· τη δημοσίευση των προτύπων σχεδιασμού για όλους· τη δημιουργία εθνικών κέντρων αρίστευσης για το σχεδιασμό για όλους· και την ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού επιμορφωτικού

⁸ Βλέπε <http://www.nib.org.uk/wesupply/publicat/campaign/win01.htm#2>

⁹ Πρωτοβουλία για την πρόσβαση στο δίκτυο: Βλέπε <http://www.w3c.org/WAI/>

¹⁰ *Για μία Ευρώπη χωρίς φραγμούς για τα άτομα με ειδικές ανάγκες* (COM (2000) 284)

Ευρωπαϊκή Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες 2001

προγράμματος με θέμα το σχεδιασμό για όλους, το οποίο θα απευθύνεται ιδιαίτερα σε σχεδιαστές και μηχανικούς που εργάζονται στο χώρο των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών.¹¹

Στο πλαίσιο της σουηδικής Προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πραγματοποιήθηκε μία συνάντηση εμπειρογνομένων με θέμα την προσβασιμότητα στο Linköping της Σουηδίας, στις 25-26 Απριλίου. Η συνάντηση αυτή αποτέλεσε ένα αποφασιστικής σημασίας γεγονός δεδομένου ότι ένα ευρύ φάσμα φορέων προσέφερε την υποστήριξη του στη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προσβασιμότητα. Η Ευρωπαϊκή Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες συνιστά μία ευκαιρία για να επιβεβαιωθεί αυτή η πορεία και να δοθεί νέα ώθηση στην εφαρμογή της.

Τα συμπεράσματα και οι συστάσεις της συνάντησης αποτελούν μία ακλόνητη δέσμευση για την άρση των φραγμών πρόσβασης - όπου αυτοί εμφανίζονται - για τα άτομα με ειδικές ανάγκες στην Ευρώπη καθώς και την υιοθέτηση μίας ενεργούς προσέγγισης προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί η πιθανότητα εμφάνισης νέων φραγμών στο μέλλον. Η ελεύθερη μετακίνηση, η πρόσβαση στην πληροφόρηση και η πλήρης συμμετοχή στα κοινά επιβεβαιώνονται εκ νέου ως θεμελιώδη δικαιώματα για όλους τους πολίτες, τα οποία θα πρέπει να υποστηρίζονται από τη χάραξη της πολιτικής και τις ενέργειες που αναλαμβάνονται στην Ευρώπη. Τα συμπεράσματα είναι τα εξής:

"Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ατόμων με ειδικές ανάγκες να απολαύουν μέτρα σχεδιασμένα έτσι ώστε να διασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και εργασιακή ένταξη και τη συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας. Στη σημερινή κοινωνία, η πρόσβαση σε προϊόντα, συστήματα και υπηρεσίες και η χρήση τους είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την πλήρη και ενεργό συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας. Ο καλός σχεδιασμός είναι σημαντικός ως μέσο καταπολέμησης των διακρίσεων.

Οι συστάσεις της συνάντησης:

- να ενθαρρυνθούν οι φορείς, συμπεριλαμβανομένης της βιομηχανίας, να εξασφαλίσουν ότι τα προϊόντα και οι υπηρεσίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες του ευρύτερου δυνατού κοινού·
- να συμπεριληφθεί ο σχεδιασμός για όλους στα προγράμματα σπουδών·
- να χρησιμοποιηθούν πρότυπα και νομοθεσία και να συνδυαστούν με κυρώσεις και μηχανισμούς παρακολούθησης·

¹¹ eEurope 2002 Σχέδιο Δράσης: Βλέπε http://www.europa.eu.int/information_society/eeurope/action_plan/index_en.htm

Ευρωπαϊκή Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες 2001

- να προαχθεί η έρευνα και η ανάπτυξη προκειμένου να αυξηθεί η γνώση σχετικά με την έννοια του σχεδιασμού για όλους (π.χ. στο 6^ο Πρόγραμμα-πλαίσιο).
- να χαραχθούν πολιτικές, οι οποίες να ορίζουν την προσβασιμότητα ως προϋπόθεση για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων."

Η ανακοίνωση "Για μία Ευρώπη χωρίς φραγμούς για τα άτομα με ειδικές ανάγκες" καθώς και τα συμπεράσματα της συνάντησης στο Linköping υπογραμμίζουν ότι τα βασικά μέσα πολιτικής για την προώθηση του σχεδιασμού για όλους είναι :

- Η νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων
- Η τυποποίηση
- Οι πολιτικές περί δημοσίων συμβάσεων για τη διασφάλιση της ίσης πρόσβασης
- Η ευαισθητοποίηση για τα συμφέροντα των καταναλωτών και η εταιρική κοινωνική ευθύνη.

Νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων

Συμπεριλαμβάνοντας τη ρήτρα της μη διακριτικής μεταχείρισης στη συνθήκη του Άμστερνταμ, η Ευρωπαϊκή Ένωση κάνει ένα σημαντικό βήμα προς την αναγνώριση των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με ειδικές ανάγκες ως ζήτημα που αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου και το οποίο πρέπει να αντιμετωπίζεται μέσω της πρόληψης και της άρσης των φραγμών που στερούν τα άτομα με ειδικές ανάγκες από την ίση πρόσβαση στην κινητικότητα, σε αγαθά και υπηρεσίες. Οι ευρωπαϊκές πολιτικές θα πρέπει επομένως να βασίζονται σε ένα πρότυπο μη διακριτικής μεταχείρισης το οποίο θα καθιστά δυνατή την πραγματική ισότητα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Οι μεταγενέστεροι κανονισμοί οφείλουν να εγγυώνται ότι τα δημόσια και ιδιωτικά θεσμικά όργανα θα υποχρεώνονται να παρέχουν υπηρεσίες σχεδιασμένες για όλους.

Τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη συμφωνούν απόλυτα ως προς το ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν δικαιώματα (συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος να μην υφίστανται διακρίσεις). Συνεπώς, απαιτείται μία καινοτόμος προσέγγιση στην αναπηρία, η οποία θα βασίζεται στην άρση των φραγμών με στόχο την πλήρη

Ευρωπαϊκή Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες 2001

συμμετοχή στην κοινωνία και όχι στην “αντιμετώπιση του προβλήματος του μεμονωμένου ατόμου”, όπως συνέβαινε με την προσέγγιση του “ιατρικού μοντέλου” της αναπηρίας.

Η δράση που αναλαμβάνει κάθε κράτος μέλος αποτελεί έναν από τους δρόμους προς τη θέσπιση νομοθεσίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Ελάχιστα κράτη μέλη της ΕΕ διαθέτουν ειδική νομοθεσία που απαγορεύει τις διακρίσεις εις βάρος των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Η Ιρλανδία¹², η Σουηδία¹³ και το Ηνωμένο Βασίλειο¹⁴ διαθέτουν ανάλογη νομοθεσία, παρότι το πεδίο εφαρμογής αυτών των νόμων είναι περιορισμένο. Επιπλέον, στα συντάγματα της Γερμανίας, της Φινλανδίας και της Ελλάδας γίνεται μνεία στη διακριτική μεταχείριση εις βάρος των ατόμων με ειδικές ανάγκες· στη Γαλλία, η ανάγκη αυτή έχει καλυφθεί με μία τροπολογία στη νομοθεσία, σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται η διάκριση λόγω φυλής και θρησκείας. Ωστόσο, η νομοθεσία αυτή δεν θέτει πλήρως εκτός νόμου όλες τις πτυχές των διακρίσεων που οφείλονται σε συνταγματικές ή άλλες απαγορεύσεις, ούτε συνεπάγεται τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων προκειμένου να παρέχονται επί ίσοις όροις αγαθά και υπηρεσίες στα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Οι διακρίσεις που απορρέουν από την αποτυχία της πρόβλεψης και παροχής μιας εύλογης μέριμνας (ή των κατάλληλων προσαρμογών) αναφέρεται μόνο στη νομοθεσία της Σουηδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Η έννοια της ‘εύλογης μέριμνας’ αναγνωρίζει το γεγονός ότι, για κάποια άτομα με ειδικές ανάγκες, η ίση μεταχείριση μπορεί να σημαίνει διακρίσεις εις βάρος τους και ότι η ισότητα μπορεί να γίνει πραγματικότητα μόνο όταν υπάρχει μέριμνα με σκοπό να βοηθήσει τα άτομα αυτά να ξεπεράσουν τους φραγμούς – για παράδειγμα, με προσαρμογές στο χώρο εργασίας, στον εξοπλισμό ή τις μεθόδους εργασίας.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο ο *Νόμος περί των διακρίσεων λόγω αναπηρίας (1995) Μέρος III Πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες* ορίζει ότι οι διακρίσεις εις βάρος πελατών με ειδικές ανάγκες εκ μέρους των επιχειρήσεων παροχής αγαθών και υπηρεσιών είναι παράνομες, για παράδειγμα όταν δεν επιτρέπουν στα άτομα αυτά να έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες τους ή σε χώρους όπου πωλούνται τα αγαθά. Οι επιχειρήσεις προετοιμάζονται σήμερα για τις απαραίτητες αλλαγές δεδομένου ότι έχουν ορισθεί προθεσμίες για την υλοποίηση προσβάσιμων υπηρεσιών και περιβαλλόντων (από το 2004).¹⁵ Τα πρότυπα για την προσβασιμότητα και η προσέγγιση ‘Σχεδιασμός για όλους’ παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο σε αυτές τις αλλαγές καθώς τίθεται σε ισχύ η νομοθεσία. Δεδομένου ότι ο νόμος ισχύει εξίσου για όλες τις υπηρεσίες δεν υπάρχει εγγενές μειονέκτημα σε κάποιο συγκεκριμένο τομέα. Η νομοθεσία συνεπώς καθορίζει ένα

¹² Νόμος περί ισότητας στην απασχόληση 1999

¹³ Νόμος για την απαγόρευση των διακρίσεων στην εργασιακή ζωή των ατόμων με ειδικές ανάγκες 1999

¹⁴ Νόμος περί των διακρίσεων λόγω αναπηρίας 1995

¹⁵ Νόμος περί των διακρίσεων λόγω αναπηρίας 1995. Βλέπε: <http://www.disability.gov.uk>

Ευρωπαϊκή Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες 2001

“ενιαίο πεδίο” για την εισαγωγή προτύπων ως προς την προσβασιμότητα, κάτι που είναι προς όφελος όλων των επιχειρήσεων και των καταναλωτών.

Σύμφωνα με μία πρόσφατη έκθεση μελέτης η οποία διενεργήθηκε για λογαριασμό της Επιτροπής, τα μέτρα και η νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων παίζουν σημαντικό ρόλο στον ‘καθορισμό της στάσης’ σε ό,τι αφορά την πολιτική για την αναπηρία και την απασχόληση¹⁶. Μη κοινοτικές χώρες, οι οποίες έχουν ήδη εισαγάγει νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων ως μέρος της στρατηγικής τους με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, είναι οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Νέα Ζηλανδία και η Νότιος Αφρική.

Αυτή τη στιγμή τα άτομα με ειδικές ανάγκες δεν διαθέτουν ίσες ευκαιρίες πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες σε σύγκριση με τα άτομα χωρίς μειονεξίες, δεν έχουν όμως ούτε το δικαίωμα, στα περισσότερα κράτη μέλη, να ζητούν ίση μεταχείριση ως προς αυτό το σημείο. Το Ευρωπαϊκό Φόρουμ για τα άτομα με ειδικές ανάγκες επιχειρεί να δημιουργήσει μία παιδεία ατομικών δικαιωμάτων που θα υποστηρίζεται από νόμους στην Ευρώπη. Η νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με ειδικές ανάγκες συνιστά τη λύση. Επομένως το Ευρωπαϊκό Φόρουμ προωθεί μία ειδική οδηγία για τα άτομα με ειδικές ανάγκες η οποία θα καλύπτει την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης στην πληροφορία και τις νέες τεχνολογίες, σε κτίρια, στα μέσα μεταφοράς, κλπ.

Πρότυπα σχεδιασμού για όλους

Τα πρότυπα μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των γενικά προσβάσιμων προϊόντων και περιβαλλόντων. Είναι γεγονός ότι είναι αδύνατον να σχεδιαστούν τα πάντα ώστε να χρησιμοποιούνται από όλους. Θα υπάρχουν πάντοτε καταναλωτές με σοβαρές σωματικές, αισθητηριακές και νοητικές αναπηρίες, οι οποίοι δεν θα μπορούν να χρησιμοποιούν κάποιο προϊόν ή υπηρεσία. Ωστόσο, δεν είναι λογικό να παραπέμπονται οι καταναλωτές με ειδικές ανάγκες σε συγκεκριμένους σχεδιασμούς για κάθε μείζον προϊόν ή υπηρεσία· η προσέγγιση αυτή θα τους απέκλειε από τα πλεονεκτήματα του χαμηλότερου κόστους που σχετίζονται με την οικονομία κλίμακας, και θα αποτελούσε μία *de facto* διάκριση.

¹⁶ Μελέτη για τη Συγκριτική Αξιολόγηση των Πολιτικών Απασχόλησης για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες – ECOTEC, 2000

Ευρωπαϊκή Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες 2001

Σύμφωνα με τα αμερικανικά δεδομένα, η υλοποίηση νομοθετικών προτύπων τα οποία:

- είναι συγκεκριμένα και σαφή·
- έχουν αναπτυχθεί μετά από διαβουλεύσεις με επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών και άτομα με ειδικές ανάγκες· και
- έχουν επιβληθεί μετά από μία περίοδο προσαρμογής κατά τη διάρκεια της οποίας διατίθεται τεχνική και νομική υποστήριξη·

έχει συμβάλει σημαντικά στην άρση των φραγμών μέσω του σχεδιασμού για όλους.

Σε κοινοτικό επίπεδο, οι δραστηριότητες Ευρωπαϊκής Τυποποίησης συνιστούν μία ευκαιρία για τον προσδιορισμό και την εφαρμογή των μέσων που θα συμβάλουν στην άρση των φραγμών, στην προώθηση της προσβασιμότητας και στη βελτίωση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Μέσα στην Ευρώπη, έχουν δρομολογηθεί αρκετά προγράμματα και δραστηριότητες προκειμένου να επιτευχθεί ένας “χωρίς φραγμούς” σχεδιασμός προϊόντων και περιβαλλόντων.

Τα προγράμματα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης – “TIDE”, “Πρόγραμμα Τηλεματικών Εφαρμογών ” και το 5^ο Πρόγραμμα-πλαίσιο τεχνολογιών για τη κοινωνία της πληροφορίας: “Εφαρμογές σχετικά με τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τους ηλικιωμένους” έχουν υποστηρίξει περισσότερα από 20 σχέδια που σχετίζονται άμεσα με το χώρο αυτό.¹⁷

Στο πλαίσιο της COST – Ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της επιστημονικής και τεχνικής έρευνας - πολλές ομάδες εργασίας έχουν αναπτύξει τη βάση γνώσεων που μπορεί να τροφοδοτήσει τα πρότυπα σχεδιασμού για όλους. Περιλαμβάνονται οι: COST 219 και 219δς σχετικά με τις τηλεπικοινωνίες για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, COST 322 σχετικά με το σχεδιασμό λεωφορείων με χαμηλό ανάβαθρο, COST 335 σχετικά με την πρόσβαση στον επιβατικό σιδηρόδρομο, και COST 342 σχετικά με τα μέτρα της πολιτικής περί στάθμευσης και τις επιπτώσεις τους στην κινητικότητα και την οικονομία.

Σημαντική πρόοδος έχει σημειωθεί στον τομέα των προτύπων σχεδιασμού για όλους, ιδιαίτερα στον τομέα των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών (ΤΠΕ). Τον Ιούνιο του 1999, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέθεσε εντολή (M/273) στους Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς Προτύπων (CEN, CENELEC και ETSI) να εκπονήσουν ένα έγγραφο καθοδήγησης στον τομέα της ασφάλειας και της ευχρηστίας των προϊόντων για τα μειονεκτούντα άτομα (π.χ. ηλικιωμένους και άτομα με ειδικές ανάγκες). Το έργο αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα πρακτικές

¹⁷ Βλέπε: http://www.cordis.lu/ist/ka1/special_needs/home.html (Αναζήτηση “Σχέδια”)

κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες θα μπορούν να εφαρμοστούν από όλες τις σχετικές επιτροπές τυποποίησης.

Προϊόν της εντολής “Σχεδιασμός για όλους” είναι μία έκθεση, στην οποία παρατίθεται ένα φάσμα πιθανοτήτων για γενικά πρότυπα στον τομέα του σχεδιασμού για όλους και εξηγούνται οι παράμετροι για την αντιμετώπιση των αναγκών των ατόμων με μειονεξίες και των ηλικιωμένων όσον αφορά πρότυπα των προϊόντων. Η εν λόγω έκθεση περιλαμβάνει πολλούς τομείς των ΤΠΕ και της δυνατότητας σωματικής πρόσβασης. Το δεύτερο στάδιο της εντολής – η υλοποίηση – έχει ήδη δρομολογηθεί.¹⁸ Περιλαμβάνει τη σύσταση ενός συντονιστικού σώματος για το σχεδιασμό για όλους, το οποίο θα προσπαθήσει να παρακολουθήσει και να επηρεάσει τις εργασίες σε όλα τα όργανα τυποποίησης.¹⁹

Οι εμπειρίες που αντλούμε από χώρες όπως οι ΗΠΑ και η Αυστραλία τονίζουν το γεγονός ότι πρότυπα που ορίζουν με σαφήνεια τα μέσα συμμόρφωσης (κανονιστικά πρότυπα) επιβάλλονται ευκολότερα, δεδομένου ότι συνεπάγονται ελάχιστη ερμηνεία. Οι συζητήσεις σχετικά με τα κανονιστικά πρότυπα αφορούν συνήθως την επάρκειά τους (εάν έχουν προχωρήσει αρκετά στην άρση των φραγμών) αφενός, και την ανελαστικότητά τους (νέες και βελτιωμένες τεχνολογίες διατίθενται αλλά δεν επιβάλλονται) αφετέρου.

Προκειμένου να αποφύγουν την ανελαστικότητα αλλά να διασφαλίσουν την πρόσβαση, οι Αμερικανοί έχουν στραφεί στα *περιγραφικά πρότυπα* που περιγράφουν τα προς επίτευξη αποτελέσματα ώστε να εξασφαλίζεται η συμμόρφωση των προϊόντων με αυτά. Ένα παράδειγμα αποτελεί η απαίτηση ότι μία τεχνολογία πρέπει να είναι “προσβάσιμη και εύχρηστη” από άτομα με ειδικές ανάγκες, δίχως να ορίζονται οι τεχνικές προδιαγραφές της τεχνολογίας. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι αλλαγές που επέρχονται με το χρόνο στις τεχνολογίες. Ωστόσο, μπορεί να προκύψουν συζητήσεις σχετικά με το πώς θα ερμηνεύεται το πρότυπο σε κάποιες συγκεκριμένες συνθήκες. Μία άλλη καινοτομία των Αμερικανών είναι το *υπό όρους πρότυπο*. Μία επιχείρηση οφείλει να συμμορφώνεται με το πρότυπο υπό την προϋπόθεση ότι αυτό δεν επιβάλλει “δυσανάλογη δυσκολία” ή ότι είναι “εύκολα επιτεύξιμο”. Έτσι προστίθεται ένα επιπλέον επίπεδο ερμηνείας, το οποίο είναι προβληματικό ως προς το ότι εξαρτάται από τις υποκειμενικές συνθήκες της επιχείρησης, μία κατάσταση με την οποία ένα άτομο με ειδικές ανάγκες δεν είναι απαραίτητα εξοικειωμένο. Ωστόσο η σαφήνεια του ίδιου του προτύπου κάνει την εκτέλεση άμεση. Η επιχείρηση πρέπει να επιδείξει έκτακτες (και πιθανώς προσωρινές) συνθήκες, οι οποίες θα δικαιολογούσαν την απαλλαγή της από το πρότυπο γενικής εφαρμογής.

¹⁸ Βλέπε: http://www.ict.etsi.org/activities/Design_for_All/INDEX.htm

¹⁹ Οι εργασίες για τα πρότυπα προάγονται μέσω μίας ομάδας εργασίας υπό το CEN/ISSS, η οποία διοργανώνει ένα σεμινάριο σχετικά με το σχεδιασμό για όλους και τις υποβοηθητικές τεχνολογίες, βλέπε: <http://www.cenorm.be/iss/Workshop/dfa/default.htm>

Δημόσιες συμβάσεις και σχεδιασμός για όλους

Οι δημόσιες διοικήσεις έχουν ένα σημαντικό έργο να επιτελέσουν σε ό,τι αφορά το σχεδιασμό για όλους, μέσω του ρόλου τους ως παραγόντων της αγοράς που μπορούν να επηρεάσουν τους πωλητές, ως εργοδοτών ατόμων με ειδικές ανάγκες και ως φορέων παροχής υπηρεσιών σε όλους τους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι δημόσιες συμβάσεις μπορούν να υποστηρίξουν τόσο τις κοινωνικές πολιτικές, που περιλαμβάνουν την προώθηση της δυνατότητας πρόσβασης, όσο και τις βιομηχανικές πολιτικές της ΕΕ, όπου ο παγκόσμιος ανταγωνισμός σε προϊόντα και υπηρεσίες μπορεί να απαιτεί όλο και περισσότερη προσοχή στα πρότυπα και τις απαιτήσεις προσβασιμότητας που ισχύουν για τη σύναψη των δημοσίων συμβάσεων.

Στις ΗΠΑ, μεγάλη προσοχή έχει επίσης δοθεί στην εξασφάλιση ότι οι προμήθειες των δημοσίων αρχών εγγυώνται τη δυνατότητα πρόσβασης. Συγκεκριμένα, το "Άρθρο 508" αναφέρεται στο άρθρο του νόμου περί επενδύσεων του εργατικού δυναμικού 1998 το οποίο καθορίζει τις απαιτήσεις προσβασιμότητας για κάθε ηλεκτρονική τεχνολογία και τεχνολογία πληροφορίας που αναπτύσσεται, διατηρείται, παρέχεται ή χρησιμοποιείται από την Ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Η απαίτηση τέθηκε για πρώτη φορά σε ισχύ τον Ιούνιο του 2001 και είχε σημαντικό αντίκτυπο στον επαναπροσανατολισμό της αμερικανικής βιομηχανίας ΤΠΕ και τους φορείς παροχής υπηρεσιών πληροφορικής προς μία προσέγγιση γενικού βιομηχανικού σχεδιασμού (σχεδιασμός για όλους).

Προκειμένου να ικανοποιούνται οι απαιτήσεις των εργαζομένων με ειδικές ανάγκες και των μελών του κοινού, τα πρότυπα ΤΠΕ που έχει ορίσει το Συμβούλιο Πρόσβασης πρέπει να τηρούνται σε κάθε περίπτωση, εκτός εάν επιφέρουν "δυσανάλογη δυσκολία".

Η σημασία του άρθρου 508 έγκειται στο γεγονός ότι οι κανονικές τεχνολογίες όπως οι προσωπικοί Η/Υ, τα τηλέφωνα, οι συσκευές αποτύπωσης ομιλίας και τα φωτοτυπικά μηχανήματα πρέπει τώρα να συμμορφώνονται με τα πρότυπα προσβασιμότητας για άτομα με ειδικές ανάγκες, εάν πρόκειται να αγοραστούν ή να χρησιμοποιηθούν από ομοσπονδιακές υπηρεσίες των ΗΠΑ. Δεδομένου ότι οι δημόσιες συμβάσεις αντιστοιχούν σε περισσότερο από το ένα τέταρτο του συνόλου των αγορών εξοπλισμού ΤΠΕ στις ΗΠΑ, οι παραγωγοί υλικού εξοπλισμού, λογισμικού, εκπαιδευτικών προγραμμάτων και μεγάλου αριθμού βοηθητικών υπηρεσιών έχουν συνειδητοποιήσει ότι ο διαχωρισμός της αγοράς σε 'κανονική' και 'για ειδικές ανάγκες' δεν είναι πλέον οικονομικά εύλογος. Τα πρότυπα σχεδιασμού για όλους δημιουργούν τη γέφυρα που επιτρέπει τη μετάβαση από "απομονωμένα" κανονικά προϊόντα σε εξοπλισμό και υπηρεσίες

Ευρωπαϊκή Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες 2001

προσβάσιμες σε όλους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Εταιρείες όπως, για παράδειγμα οι IBM, Microsoft, Sun Microsystems, XEROX και Motorola, διαθέτουν ειδικά τμήματα τα οποία αναπτύσσουν και διατηρούν προϊόντα προκειμένου να διασφαλίζουν την προσβασιμότητα των ψηφιακών τους προϊόντων, των συστημάτων και των εφαρμογών τους.

Η εξέλιξη αυτή στη νομοθεσία των ΗΠΑ θα έχει ισχυρό αντίκτυπο σε όλες τις μορφές υπηρεσιών, οι οποίες εξαρτώνται από τεχνολογίες πληροφορίας, όπως οι υπηρεσίες σε απευθείας σύνδεση τις οποίες διαχειρίζονται οι διοικητικές υπηρεσίες, ολόκληρος ο κόσμος του “ηλεκτρονικού εμπορίου”, η εκπαίδευση και η κατάρτιση που βασίζονται στο Διαδίκτυο, η τηλεργασία, κ.τ.λ.

Νομοθεσία όπως ο νόμος περί των αμερικανών με ειδικές ανάγκες (ADA) και το άρθρο 508 δεν υφίσταται προς το παρόν στην Ευρώπη. Ωστόσο το γεγονός αυτό δεν θα πρέπει να αποτρέπει τις δημόσιες αρχές από το να απαιτούν προσβάσιμα προϊόντα όταν αγοράζουν προϊόντα με χρήματα του δημόσιου ταμείου. Οι οργανώσεις για τα άτομα με ειδικές ανάγκες έσπευσαν να τονίσουν το γεγονός ότι, ως φορολογούμενοι πολίτες, τα άτομα με ειδικές ανάγκες υφίστανται διακρίσεις από τις δημόσιες αρχές, οι οποίες αγοράζουν μη προσβάσιμους τηλεφωνικούς θαλάμους, ανεγείρουν μη προσβάσιμα δημόσια κτίρια και δεν παρέχουν προσβάσιμες υπηρεσίες ενημέρωσης. Οι δημόσιες συμβάσεις σύμφωνα με τα πρότυπα σχεδιασμού για όλους πρέπει να αποτελούν υποχρέωση εκ μέρους όλων των δημόσιων αρχών σε κάθε επίπεδο. Μόνο έτσι θα μπορέσουν οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι πολίτες με ειδικές ανάγκες στην κοινότητα να απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα με τους πολίτες χωρίς αναπηρίες.

Ένα πολύτιμο σημείο αναφοράς και παράδειγμα για το πώς προωθείται η προσβασιμότητα στην πρακτική των δημοσίων συμβάσεων μας δίνει η Industry Canada, η οποία είναι αρμόδια για τα λεγόμενα “Προσβάσιμα Εργαλεία για τη Σύναψη Συμβάσεων”. Πρόκειται για μία υπηρεσία που απευθύνεται στους εργοδότες και τους επαγγελματίες στον τομέα των προμηθειών.²⁰ Τα εργαλεία περιλαμβάνουν περιγραφές και απαιτήσεις προσβασιμότητας που σχετίζονται με την κανονική τεχνολογία ή με υπηρεσίες για το γενικό εργασιακό περιβάλλον του γραφείου – ακολουθώντας μία προσέγγιση σχεδιασμού για όλους – καθώς και με προϊόντα υποβοηθητικής τεχνολογίας που χρησιμοποιούνται από άτομα με ειδικές ανάγκες. Επίσης στο πακέτο περιλαμβάνεται ένα σύστημα διδασκαλίας.

Η προσαρμογή των υφιστάμενων πρακτικών σχετικά με τις συμβάσεις σε νέους κανονισμούς ή κατευθυντήριες γραμμές απαιτεί την ευαισθησία και τις γνώσεις των εμπλεκόμενων περιοχών προκειμένου να “ληφθεί το μήνυμα”. Το Άρθρο 508 της νομοθεσίας έχει οδηγήσει σε μία τεράστια προσπάθεια ευαισθητοποίησης, διάδοσης των πληροφοριών και εκπαίδευσης των υπαλλήλων εταιρειών και δημόσιου τομέα σχετικά με τα πρότυπα σχεδιασμού για όλους.

²⁰ Βλ. επίσης: <http://disability.org/toolkit/IndexE.asp>

Αυτή τη στιγμή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συζητά την αναθεώρηση της οδηγίας για τις δημόσιες συμβάσεις. Ιδιαίτερη προσοχή δίδεται στην ανάγκη καθιέρωσης δίκαιων, αποτελεσματικών και ασφαλών ηλεκτρονικών συστημάτων για τη σύναψη συμβάσεων. Το Ευρωπαϊκό Φόρουμ για τα άτομα με ειδικές ανάγκες θεωρεί ότι οι απαιτήσεις προσβασιμότητας και σχεδιασμού για όλους πρέπει να περιλαμβάνονται στην παρούσα ατζέντα ως επείγον θέμα. Όχι μόνο τα ίδια τα νέα συστήματα συμβάσεων θα πρέπει να είναι προσιτά σε άτομα με ειδικές ανάγκες, αλλά και το σύνολο των δημοσίων συμβάσεων θα πρέπει να ανταποκρίνεται στα πρότυπα σχεδιασμού για όλους.

Το επιχειρηματικό όφελος από τον σχεδιασμό για όλους

Υπάρχουν πολλές ενδείξεις ότι οι αμερικανικές επιχειρήσεις έχουν αλλάξει γνώμη και υποστηρίζουν πλέον τη νομοθεσία. Για παράδειγμα, οι εμπορικές ενώσεις συνεργάστηκαν σε μεγάλο βαθμό για την υλοποίηση του νόμου περί των αμερικανών με ειδικές ανάγκες αντί να ασκούν πιέσεις ως οργανωμένοι φορείς προκειμένου να επιτύχουν την αποδυνάμωση ή την ανάκληση του νόμου. Τα υψηλόβαθμα στελέχη έχουν εκφράσει την αμέριστη υποστήριξή τους στο Νόμο, ενισχύοντας και όχι αποδυναμώνοντας τον (Louis Harris, 1995). Διάφορες επιτυχημένες επιχειρήσεις στις ΗΠΑ αλλά και στην Ευρώπη συνειδητοποιούν τώρα περισσότερο από ποτέ ότι φέρουν την ευθύνη να επιστρέψουν κάτι στις κοινότητες από τις οποίες προέρχονται τα κέρδη τους. Ωστόσο, οι επιτυχημένες επιχειρήσεις αναγνωρίζουν επίσης πως χάρη στην προσφορά αυτή αποκτούν μία πραγματικά προνομιούχα θέση από εμπορικής άποψης. Δεν πρόκειται για ελεημοσύνη ή για εταιρική φιλανθρωπία. Το θέμα είναι να αναγνωριστούν τα οφέλη που προκύπτουν όταν ακολουθείται μία προσέγγιση που δεν αποκλείει τα άτομα με ειδικές ανάγκες ως πελάτες.

Η οικοδόμηση σχέσεων με τους καταναλωτές λογίζεται ως σημαντικός τομέας όπου οι εταιρείες μπορούν να αναπτύξουν την εταιρική κοινωνική τους ευθύνη. Ο σχεδιασμός για όλους αποτελεί ένα από τα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ώστε να προαχθεί περαιτέρω αυτή η προσπάθεια. Αυτό ακριβώς τονίζει η Επιτροπή στο πρόσφατο Πράσινο Βιβλίο σχετικά με το θέμα:

“Ως μέρος της κοινωνικής τους ευθύνης, ζητείται από τις εταιρείες να παρέχουν προϊόντα και υπηρεσίες που οι καταναλωτές χρειάζονται και επιθυμούν με τρόπο αποτελεσματικό, δεοντολογικό και φιλικό προς το περιβάλλον. Οι εταιρείες που οικοδομούν σχέσεις διαρκείας με τους πελάτες, εστιάζοντας όλη την οργάνωσή τους στην κατανόηση των αναγκών και των επιθυμιών των πελατών και παρέχοντάς τους ανώτερη ποιότητα, ασφάλεια, αξιοπιστία και εξυπηρέτηση, αναμένεται ότι θα είναι πιο προσοδοφόρες. Η εφαρμογή της αρχής του σχεδιασμού για όλους (δηλαδή ο σχεδιασμός των προϊόντων και υπηρεσιών ώστε

Ευρωπαϊκή Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες 2001

να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους, συμπεριλαμβανομένων των καταναλωτών με μειονεξίες) είναι ένα σημαντικό παράδειγμα της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης”.²¹

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προωθεί τόσο την ενθάρρυνση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης μέσα από την υιοθέτηση της προσέγγισης του σχεδιασμού για όλους όσο και μία στενότερη σχέση με τους χρήστες. Στην Ισπανία το “Σήμα Δέσμευσης για το Σχεδιασμό για Όλους” έχει καθιερωθεί ως πρόγραμμα για εταιρείες που επιθυμούν να δείξουν στους πελάτες ότι επιδιώκουν να ικανοποιήσουν το σύνολο των πελατών τους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, σε όλες τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Χάρη στη συνεργασία τους κάτω από ένα κοινό έμβλημα, οι εταιρείες αποκτούν μεγαλύτερη προβολή και επίσης έχουν ευκαιρίες να μοιραστούν τη “βέλτιστη πρακτική”. Επίσης μπορούν να προωθήσουν η μία την άλλη σε πελάτες, δημιουργώντας έτσι νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες.

²¹ COM(2001) 366 τελικό. ΠΡΑΣΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ Προώθηση ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για την εταιρική κοινωνική ευθύνη (παράγραφος 51). Βλέπε http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/soc-dial/csr/greenpaper.htm

Ερωτήσεις

- Έχετε βιώσει τον κακό σχεδιασμό; – Με ποιο τρόπο σας επηρέασε;
- Ο σχεδιασμός για όλους θα πρέπει να επιβάλλεται δια νόμου; - Για ποιους τύπους προϊόντων ή υπηρεσιών;
- Θα πρέπει οι δημόσιες αρχές - όπως οι κυβερνητικές υπηρεσίες ή οι δήμοι - να αγοράζουν ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ προϊόντα και υπηρεσίες που πληρούν τα πρότυπα σχεδιασμού για όλους; – Εάν ναι, υπάρχουν κάποιοι τομείς προτεραιότητας που θα επιθυμούσατε να δείτε να αποτελούν αντικείμενο δημοσίων συμβάσεων;
- Με ποιο τρόπο μπορεί ο σχεδιασμός για όλους να συμβάλλει στον περιορισμό των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με ειδικές ανάγκες σε ό,τι αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες; – Υπάρχουν συγκεκριμένα παραδείγματα όπου αισθανθήκατε ότι γίνονται διακρίσεις εις βάρος σας;
- Θα αγοράζατε προϊόντα από εταιρείες οι οποίες υποστηρίζουν τις αρχές του σχεδιασμού για όλους;
- Με ποιο τρόπο μπορούν να ενθαρρυνθούν περισσότερες εταιρείες να επιδείξουν “ εταιρική κοινωνική ευθύνη” και τι θα μπορούσαν να κάνουν για να προάγουν το σχεδιασμό για όλους;

Θα θέλατε να δείτε τα πρότυπα σχεδιασμού για όλους να εφαρμόζονται στην Ευρώπη; - Τι είδους πρότυπα χρειάζονται; – Πώς θα μπορούσαν τα άτομα με ειδικές ανάγκες να προσφέρουν τις εμπειρίες τους, ώστε να αναπτυχθούν τα πρότυπα;

Σύνδεσμοι

AGE – Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τα Ηλικιωμένα Άτομα

<http://www.eurolinkage.org>

Νόμος περί των Αμερικανών με Ειδικές Ανάγκες (ADA)

<http://http://www.usdoj.gov/crt/ada/adahom1.htm>

Γραφείο των Ενώσεων των Ευρωπαίων Σχεδιαστών: <http://www.beda.org>

Κέντρο για την Προσβασιμότητα, Δανία <http://www.centil.dk>

Ψήφισμα για το γενικό βιομηχανικό σχεδιασμό και την προσβασιμότητα στην εκπαίδευση (Φεβρουάριος 2001) του Συμβουλίου της Ευρώπης

<http://cm.coe.int/ta/res/resAP/2001/2001xp1.htm>

Πρόγραμμα DASDA <http://www.dasda.org>

Κέντρο Έρευνας Helen Hamlyn και Κέντρο Έρευνας Design Age

<http://www.hhrc.rca.ac.uk/index.html>

Ευρωπαϊκή Αντίληψη της Προσβασιμότητας <http://www.eca.lu>

Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για το Σχεδιασμό και την Αναπηρία <http://www.design-for-all.org>

Ευρωπαϊκό Φόρουμ για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες <http://www.edf-feph.org>

HELIOS II (1993-96) http://europa.autonomia.org/helios/a_def.htm

Πρόγραμμα INCLUDE <http://www.stakes.fi/include/>

Ινστιτούτο για την Ανεξάρτητη Διαβίωση <http://www.independentliving.org>

Διεθνές Κέντρο για τις πηγές σχετικά με την αναπηρία στο Διαδίκτυο:

<http://www.icdri.org/index.html>

Διεθνής Ταξινόμηση για τη Λειτουργία, την Αναπηρία και την Υγεία

<http://www.who.int/icidh/>

Τεχνολογική Πρωτοβουλία υπέρ των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες και των Ηλικιωμένων (TIDE)

http://www.cordis.lu/ist/ka1/special_needs/library_tide_communication.htm

Νόμος περί των Αρχιτεκτονικών Φραγμών (ABA) <http://www.access-board.gov>

Κέντρο για το Γενικό Βιομηχανικό Σχεδιασμό

<http://www.design.ncsu.edu/cud/index.html>

Κέντρο για Προσβάσιμα Περιβάλλοντα <http://www.cae.org.uk>

Νορβηγικό Κέντρο Προσβασιμότητας <http://www.delta.oslo.no>

Πρόγραμμα Σχεδιασμού για όλους στις Κάτω Χώρες <http://www.designforall.nl>

Κοινοπραξία Παγκόσμιου Ιστού <http://www.w3.org>